

**Dr. RIZVAN HALILOVIĆ
SARAJEVO, SAFVET BEGA BAŠAGIĆA BR.52.
mob. 061 350 678.**

**KONTINUIRANI DRŽAVNOPRAVNI RAZVOJ BOSNE I HERCEGOVINE
OD IX. STOLJEĆA DO DEJTONSKOG SPORAZUMA (21.11.1995.)**

Bosna i Hercegovina je kao Banovina, od početka 9. vijeka, kroz svoju historiju, uvijek imala određene elemente državnosti, ispoljene u različitim formama. Državno-pravni kontinuitet Bosne i Hercegovine se ogleda i u tome što je bila posebna politička i teritorijalna cjelina u vrijeme kada je postojala kao nezavisna država, kao i u sastavu drugih država, to jest, uglavnom je tada imala specifičan državno-pravni status, ali nikada nije gubila svoj integritet i svoj geografsko-teritorijalni položaj, svoju kulturu, svoju vjeru, svoj jezik i svoje Bošnjane.

Banovina Bosna se u srednjem vijeku prvi put spominje kao zemlja uz rijeku Bosnu, i u prvo vrijeme se formirala kao poluzavisna, da bi vrlo brzo postala nezavisna država. Najveću teritorijalnu i državnu ekspanziju Banovina Bosna doživljava za vrijeme Kulina Bana (1180.-1204.), Bana Stjepana Kotromanića (1322.-1353.) i Kralja Stjepana Tvrtka I. (1353.-1391.), kada Kraljevina Bosna teritorijem izlazi na veći dio Boke Kotorske i dalmatinske jadranske obale, kao i ostrva Brač, Hvar i Korčulu.

Bosna je bila nezavisna banovina i kraljevina, do pada pod osmansku vlast (nakon smrti posljednjeg bosanskog kralja Stjepana I Tomaševića 1463. godine). I nakon pada pod osmanlijsku vlast Bosna je ostala posebna cjelina Bosnasko krajište, potom Sandžak Bosna, da bi počev od 1580. do 1878. godine dobila status najviše teritorijalne jedinice Pašaluk Bosna, a onda i status Ejleta, koji je imao najviši državno-pravni status u okviru Osmanlijskog carstva. Ustavni zakon Vilajeta Bosna, donešen je 1865. godine, kojim je uvedena nova organizacija uprave u viljatu i bosnakim sandžacima.

Na Berlinskom kongresu 1878. godine Vilajet Bosna sa svih šest svojih sandžaka, dodijeljena je Austro-Ugarskoj na upravu, dok je Novopazarski Sandžak postao oblast koju su vojno-policijski kontrolisali austro-ugari sa svojim garnizonima, a pravno-politički je pripojen Velajetu Kosovo u sastvau Osmanlijskog carstva.

Može se reći da moderno doba razvoja bosansko-hercegovačke državnosti počinje sa Austro-ugarskom okupacijom 1878. godine. U vrijeme austro-ugarske vladavine Vilajet Bosna je imala status "krunske zemlje". Prvi moderni ustavno-pravni akt Bosne i Hercegovine usvojen je u februaru 1910. godine, kada je i izglasан Zemaljski Štatut (Ustav) Bosne i Hercegovine i konstituiran Bosanski Sabor pod austro-ugarskom upravom. Mada je u ovom statutu Bosna i Hercegovina definisana kao jedinstveno i zasebno upravno područje, vrhovna upravna vlast ostala je u nadležnosti vlade u Beču. Članovi od 2 do 30 ovog bosanskog Ustava sačinjavali su odredbe o građanskim slobodama, poznate iz većine tadašnjih ustava (i zapravo predstavljaju prava i slobode koje su preteće moderno definisanih ljudskih prava). Poseban značaj je imao član 11. statuta, kojim je "svim zemaljskim pripadnicima zagarantirao čuvanje narodne osobine i jezika".

Nakon Prvog svjetskog rata i poraza Austro-Ugarske monarhije, 1. decembra 1918. godine stvorena je Kraljevina Srbija, Hrvata i Slovenaca (SHS) u koju je ušla i Bosna i Hercegovina sa svojom unutrašnjom administrativnom podjelom, svojim teritorijalnim intgritetom i suverenitetom. Nova država KraljevinA Srbija, Hrvata i Slovenaca je dobila Ustav, usvojen 28. juna 1921. godine, poznat kao Vidovdanski Ustav.

Ustav Kraljevine SHS je formalno inagurisao parlamentarni poredak, ali je stvarno stanje u državi bilo takovo da je praktičnu vlast imala vojska i Kralj lično. Nakon tzv. 6. januarske diktature, kada je proklamacijom kralj Aleksandar Karađorđević ukinuo Vidovdanski ustav i parlament, kralj je i formalno-pravno preuzeo cjelokupnu vlast u zemlji.

Novi Ustav Kraljevine Jugoslavije (Oktroirani ustav) kralj Aleksandar donio je 3. septembra 1931. godine. Ovim ustavom je vraćen parlamentarizam, ali ne i parlamentarni sistem u demokratskom smislu te riječi. Jugoslavija je podijeljena na 9 banovina, kojima je Bosna i Hercegovina desuverenizirana i dezintegrirana. A sporazumom Cvetković-Maček, 1939. godine i podijeljena između velikosrpskih i velikohrvatskih banovina.

Osnivanjem Narodno Oslobodilačkog Pokreta Jugoslacije 1941.godine, Bosna i Hercegovina i Sandžak su već početkom jula, digle ustanak protiv nacizma i fašizma, bez marionetskih kvislinških tvorevina, za razliku od svih drugih Jugoslovenskih država i oblasti. Zato su su nakon Prve neprijateljske ofanze 1941.godine, skoro sve neprijateljske ofanze i svaka okupatorska i kvislinška odmazda provođene na tlu Bosne i Sandžaka i nad većinskim narodom Bošnjacima.

Nakon stvaranja slobodnih teritorija koje su omogućile razvoj Narodno Oslobodilačkih Odbora i drugih političkih aktivnosti, stvoreni su uslovi i za osnivanje AVNOJ-a(26.11.1942.), ZAVNO Sandžaka, (20.11.1943.), ZAVNOBiH,(25.11.1943.) i drugih anfašističkih vijeća, do kraja Narodno Oslobodilačkog Rata 1941.-1945.

U toku Drugog svjetskog rata ZAVNOBiH (Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine) je bio najviši državni svenarodni organ antifašističkog pokreta u Bosni i Hercegovini, te se razvio kao nosilac bosansko-hercegovačke zakonodavne i izvršne vlasti, narodnog suvereniteta i državnosti. Formiran je u 25. novembra 1943. godine na prvom zasjedanju ZAVNOBiH-a u Mrkonjić Gradu, čime je faktički potvrđena i obnovljena državnost, koju je Bosna i Hercegovina izgubila oktorisanim Ustavom Kraljevine Jugoslavije i sporazumom Cvetković-Maček 1939. godine.

Na drugom zasjedanju AVNOJ-a (Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije) u Jajcu, održanom 29/30. novembra 1943, godine, donesena je Odluka da se formira Demokratska Federativna Jugoslavija, zasnovana na pravu na samoopredeljenje, u kojoj će živeti južnoslovenski narodi u ustavnim republikama sa jednakim pravima. Bošnjaci kao jedan od ravnopravnih Jugoslovenskih naroda, nažalost, nije bio priznat, već su priznati: Crnogorci, Hrvati, Makedonci, Slovenci i Srbi. Tako je grb DFJ, a potom i grb FNRJ sve do Ustava 1963. godine, imao samo 5 buktinja, kao simbol 5 jugoslovnih naroda. („Pet buktinja plamte i pričaju svima, da pet naroda Domovina ima“).

Drugo zasjedanje ZAVNOBiH-a održano je od 30. 06 do 02.07.1944. godine u Sanskom Mostu, i ZAVNOBiH je tada proglašen najvišim zakonodavnim i izvršnim tijelom BiH,

Treće zasjedanje ZAVNOBiH-a, održano je u Sarajevu od 26. do 28.04.1945. godine, i tada je konstituisana Privremena Narodna skupština BiH.

Godine 1946. donesen je Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije po kojem se Jugoslavija sastoji od šest republika: Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore i Makedonije. Dakle, Bosna i Hercegovina je bila jedna od federalnih jedinica sa utvrđenim granicama koje su ostale do danas i u kojima je i međunarodno priznata.

Ustav Narodne Republike Bosne i Hercegovine od 31.12.1946. godine, koji je donijela Ustavotvorna skupština BiH, je potvrdio princip narodnog suvereniteta. Ovaj Ustav definira Naridnu Republiku Bosnu i Hercegovinu kao "narodna država republikanskog oblika", i bio je sličan ustavima ostalih republika.

Novi ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine usvojen je 10. aprila 1963. godine, a dograđivan je ustavnim amandmanima 1967., 1969. i 1972. godine. Novim ustavom Narodna Republika Bosna i Hercegovina preimenovana je u Socijalističku Republiku Bosnu i Hercegovinu, čime se nastojaо obilježiti početak socijalističke samoupravne demokratije, za razliku od one prethodne, koja je definirana kao narodna demokratija.

Do usvajanja novog Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, proglašenog u. februaru 1974. godine, došlo je uslijed procesa traženja više nezavisnosti u odnosu na saveznu vlast. Najveća novina koju je donio ovaj ustav je uvođenje kolektivnog predsjedničkog organa, Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine. Ustavom iz 1974. godine Bošnjaci (Muslimani) su i ustavno priznati kao ravnopravan narod u Bosni i Hercegovini, iako je i prije ovakvog ustavnog priznanja, u praksi uvažavan subjektivitet i konstitutivnost Bošnjaka (Muslimana) Bosne i Hercegovine i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. (Ustav iz 1963.)

U toku 1990. godine, 31 amandmanom na Ustav SR BiH provedena je široka ustavna reforma koja će u velikoj mjeri uticati na buduće događaje. Njima je Bosna i Hercegovina definirana kao "demokratska i suverena država ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine – Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive". Uveden je prvi put i osnovni princip podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast.

Usvajanjem ustavnih amandmana i donošenjem novog izbornog zakonodavstva omogućeno je održavanje prvih višestranačkih izbora u Bosni i Hercegovini, na kojima su građani mogli birati svoje predstavnike između više političkih stranaka. Osim toga, valja napomenuti da je sa navedenim ustavnim promjenama na izvjestan način došlo do jačanja državnosti Bosne i Hercegovine u okviru SFR Jugoslavije.

Na referendumu održanom 29. februara i 1. marta 1992. Godine, (na kome je na glasanje izašlo 64,31 posto birača s pravom glasa, a za suverenost BiH glasalo njih 99,44 posto) građani Bosne i Hercegovine su se izjasnili za samostalnu nezavisnu i suverenu državu. Dana 6. aprila 1992.godine Evropska zajednica je priznala državno-pravni subjektivitet Bosne i Hercegovine, a 22. maja 1992.godine Republika Bosna i Hercegovina je primljena u Ujedinjene Nacije- UN.

Paradržavna kvislinška tvorevina Srpska Republika je osnovana 9. januara 1992. godine pod nazivom „Srpska Republika Bosna i Hercegovina“ i neustavno je pokušala da

postane federalna jedinica tzv. krnje S.R.Jugoslavije, no nije prihvaćena u tu zajednicu.(Republika Srbija i Republika Crna Gora).

Washingtonski sporazum je mirovni sporazum zaključen između zaraćenih strana Republike Hrvatske, Hrvata iz Bosne i Hercegovine i državnih predstavnika Republike Bosne i Hercegovine, potpisani u Washingtonu i Beču u martu 1994. Njime je uspostavljena Federacija Bosne i Hercegovine, kao oblik saveza Bošnjaka i Hrvata, uz uvjeravanja SAD, da će i Srbi u nstavku pregovora biti sastvani dio tog saveza bosanskohercegovačkih naroda. Ustav Federacije BiH je proglašen 30. marta 1994.godine, kojim je FBIH, podjeljena na 10 kantona, u čiji sastav su trebale ući i teritorije Bosne i Hercegovine pod okupacijom srpskocrnogorskih okupacionih snaga i paradržavne tvorevine „Republike Srpske“ u Bosni i Hercegovini.

U Dejtonu se desio preokret, potpisivanjem Okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, između Republike Bosne i Hercegovine, S.R.Jugoslavije i Republike Hrvatske, uz posredovanje i prisustvo šest članica kontakt grupe(SAD, EU, Velika Britanija, Francuska, Njemačka i Rusija) i ove sile su garanti Dejtonskog mirvonog sporazuma, a ne zemlje agrsori na suverenu Republiku Bosnu i Hercegovinu – S.R.Jugoslavija i R.Hrvatska.

Ustav BiH donesen u Dejtonu priznaje kontinuitet države BiH, i u članu I/1. propisuje: "Republika Bosna i Hercegovina, čije je zvanično ime od sada "Bosna i Hercegovina", nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa unutrašnjom struktukom modificiranom ovim Ustavom, i sa postojećim međunarodno priznatim granicama. Ona ostaje država članica Ujedinjenih naroda i može kao Bosna i Hercegovina zadržati članstvo ili zatražiti prijem u organizacijama unutar sistema Ujedinjenih naroda, kao i u drugim međunarodnim organizacijama".

Stoga su entiteti i distrikt Brčko, samo Ustavom regulisane administrativne jedinice, koje postoje samo dok postoji ovakav Dejtonski Ustav Bosne i Hercegovine.

U procesu približavanja Bosne i Hercegovine euroatlanskim integracijama, pa i nakon prijema u punopravno članstvo u EU i NATO, Bosna i Hercegovina, neće prestati da se razvija u državnopravnom smislu, evolutivnog razvoja državnopravnog kontinuiteta i unaperjeđenja pravne države i vladavine prava, u suverenoj demokratskoj Republici Bosni i Hercegovini.

Sarajevo, 21.11.2017.

dr. Rizvan Halilović s.r.